

DOI 10.33287/11215

УДК 331.5.024.5:331.526

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

INSTITUTIONAL BASES OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR REGULATING THE LABOR MARKET IN UKRAINE IN RURAL AREAS

Анна Півторак

аспірантка Академії праці, соціальних відносин і туризму

Anna Pivtorak

PhD student, Academy of Labour, Social Relations and Tourism

 orcid.org/0000-0002-7271-5166

 pivtorak.anna@gmail.com

Анотація

У статті визначено та охарактеризовано інституційні засади організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці в Україні у сільській місцевості. Аргументована доцільність використання територіального принципу при визначенні дефініції «сільська місцевість». Крім того, рекомендовано інтерпретувати ринок праці у сільській місцевості України як систему правових, соціально-трудова, економічних і організаційних відносин між його суб'єктами з приводу купівлі, продажу та використання товару «робоча сила». Доведено, що організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці в Україні у сільській місцевості має бути визначеним як сукупність організаційних та економічних складових, які через суб'єкти регулювання спрямовані сприяти узгодженню господарських взаємовідносин між суб'єктами цього ринку для забезпечення виконання ним суспільних функцій.

Abstract

The purpose of the article was to identify the key institutional bases of the organizational and economic mechanism for regulating the labor market in rural areas.

It is emphasized that it is expedient to apply only the territorial criterion in determining the countryside with the attribution of localities outside cities and towns of the urban type.

Ключові слова:

організаційно-економічний механізм, складові механізму, інституційні засади, ринок праці, регулювання ринку праці, сільська місцевість.

Key words:

organizational and economic mechanism, components of mechanism, institutional bases, labour market, labour market regulation, rural areas.

Інформація про рукопис

Надійшов до редакції:
12.06.2019

Рецензований: 24.06.2019

Подано доопрацьовану версію: 30.08.2019

Прийнятий до друку:
15.09.2019

It is determined that the labor market in rural areas is a system of legal, social and labor, economic and organizational relations that arise between its subjects (state authorities, persons seeking employment, employees, professional unions, employers and their organizations) in the process of buying, selling and using the product «labor force» and the functioning of business entities in the market (employment, in the performance of official duties, upon dismissal), that territorially restricted locality outside cities and urban-type settlements.

It is established that the organizational and economic mechanism of regulation of the labor market in rural areas is a combination of organizational and economic components, which, through the subjects of regulation, aims to promote the harmonization of economic relations between the subjects of this labor market in the direction of stimulating the creation of new jobs in various sectors of the rural economy, improvement of working conditions and the level of its payment in active and newly created industries, increasing the competitiveness of the labor force in the domestic market and ensuring social protection of persons in the event of unemployment.

It is determined affiliation to the economic component of the mechanism: The State budget of Ukraine; local budgets; The Fund of Obligatory State Social Insurance of Ukraine in the Case of Unemployment; Fund of Social Protection of the Disabled; levels of minimum wage and living wage; economic indicators of state target programs and constituent state employment programs; measures of material incentives; levels of compensation to the employer for the specified cases of employment, etc.

In turn, affiliation in the organizational component of the mechanism is established: the order of using the funds from the state and local budgets; the order of filling and using of the Fund of Obligatory State Social Insurance of Ukraine in the Case of Unemployment and the Fund of Social Protection of the Disabled; State Target Programs and Components of State Employment Programs; employment contract; collective agreement; the procedure for the resolution of labor disputes; the order of participation of employees in the management of the enterprise; measures of moral stimulation; enrollment of work experience for employed persons (according to specified cases), etc.

Вступ

На ринку праці основним товаром виступає «робоча сила». Представники робочої сили виконують у суспільстві двозначну роль. З одного боку, вони є представниками таких факторів виробництва, як «праця» та «підприємницька здібність», тобто включені в господарську діяльність певної галузі. З іншого боку, вони є споживачами товарів інших галузей економіки. Отже, необхідним для економіки та суспільства є відпрацювання такого механізму регулювання ринку праці, інструменти якого дозволяли

б при належному рівні продуктивності праці отримувати відповідний дохід. Слід зазначити, що розмір цього доходу має забезпечувати достатній попит суспільства на товари інших галузей, а також задоволення потреби людини щодо працевлаштування і матеріального стимулювання відповідно.

Історія економічно розвинених країн світу свідчить, що початково всі держави виконували дві основні функції - забезпечення захисту населення та його годування. У економічному відношенні рівень розвитку сільського господарства та торгівлі визначав потужність держав. Кардинальна зміна у суспільному житті та економіці людства пов'язана з промисловою революцією в Англії, Голландії та в інших країнах у XVIII-XIX століттях. Одними з її характерних рис були: промислові винаходи та пов'язаний з ними перехід від переважно ручної роботи до мануфактури і промислового виробництва. Характерним проявом зазначеної трансформації суспільства, як зазначав Д. Хікс [1], також був його перехід від аграрного устрою до промислового.

З природних причин переважною сферою працевлаштування у сільській місцевості була аграрна сфера. З другою половиною XX століття передові розвинені країни стали робити акцент в економіці на впровадженні інноваційних технологій, комп'ютеризації господарських процесів, розвитку сфери послуг тощо. Останніми десятиліттями у структурі ВВП США на продукцію аграрних галузей припадає всього кілька відсотків. Зокрема, у 2017 р. питома вага сільського господарства, харчової промисловості та суміжних галузей у валовому внутрішньому продукті США була 1,03 трлн. дол. США, що становить 5,4 %. Обсяг лише виробництва сільськогосподарської продукції фермерів становив 132,8 мільярдів доларів, що еквівалентно 1% ВВП [2]. За даними Державної служби статистики в Україні за 2017 рік чисельність зайнятого населення становила 16,2 млн. осіб, з них 31% (5,1 млн. осіб) проживали у сільській місцевості. Рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці) у сільській місцевості становив 9,9%, серед громадян, що проживають у міських поселеннях - 9,3% економічно активного населення [3].

За оцінками дослідників [4], на формування ринку праці в сільській місцевості України найбільше впливають такі чинники, як: демографічна ситуація, міграційний рух населення, система розселення, інфраструктура сільської місцевості, соціально-економічні та екологічні умови праці в сільському господарстві.

Одним із завдань держави є забезпечення пропорційності розвитку різних територіальних одиниць як у виробничому, так і у соціальному відношенні. Досягнення пропорційності дозволяє вирішити багато проблем. Так, більш пропорційне розміщення різних промислових виробництв надає більші можливості щодо забезпечення екологічної стабільності територій. Це також дозволяє уникнути надмірної концентрації населення у великих містах. У контексті зазначеного важливістю характеризується дослідження питань розвитку ринку праці та господарської діяльності в Україні. Це у свою чергу, вимагає забезпечення пропорційності як між міською і сільською місцевістю, так і між різними регіонами держави.

Вивчення зазначених питань є не тільки багатоаспектним, а й важливим у теоретичному та прикладному відношенні.

Аналіз сучасних досліджень

У вітчизняній науці питання регулювання ринку праці, зокрема й у сільській місцевості, що виникають або поглиблюються внаслідок здійснення реформ як у сфері економіки, так і системі соціально-трудових відносин вивчали чимало дослідників.

О. Бородіною та І. Прокопою [5] з позицій соціоекономіки оцінено ті процеси, які відбувалися в сільській місцевості та аграрному секторі економіки після набуття Україною політичної незалежності. Ними наголошується, що подальше реформування значною мірою залежить від системного підходу та

можливості інтегрування трьох сфер сільських територій: аграрної, суспільних послуг та місцевого самоврядування. А його ефективність визначальною мірою залежатиме від того, наскільки повно в процесі реформ буде забезпечено реалізацію інтересів сільського соціуму та суспільства загалом.

І. Демчак та М. Орлатий [6] наголошують на важливості реальної оцінки ситуації із розселенням в Україні. Вони пропонували формування самоврядної моделі управління розвитком сільських поселень на основі запровадження системи регуляторних механізмів, зокрема: сприяння розвитку нових форм територіальної організації розселення, розроблення довгострокової комплексної програми оптимізації сучасної мережі розселення, диференціювання сільських поселень та економічне регулювання їхнього розвитку з урахуванням виділених типів і видів розселення.

В. Дієсперов [7] звертає увагу на потребу розгляду сільських територій з позицій управління їхнім розвитком, в контексті приділення уваги реальним суб'єктам управління, а це органи місцевого самоврядування на сільському, районному, обласному рівнях. Автор пропонує розмежувати повноваження з управління сільськими територіями у напрямі передачі питань управління земельними та трудовими ресурсами на низовий рівень, а органи влади на районному рівні перетворити у центри організації господарської діяльності на відповідній території. Цікавою видається позиція О. Павлова [8], який акцентує увагу на важливості уточнення категоріально-понятійного апарату з питань управління розвитком сільських територій України. Відповідно, в контексті підвищення ефективності управління цими територіями сформовано теоретичні та методологічні засади їхньої класифікації, визначені стратегічні напрями їхнього розвитку з урахуванням фактичних тенденцій.

В. Чернятіна [9] вказує на важливість переходу від моделі розвитку сільських територій, в якій конкурентні переваги зумовлені переважно використанням природних ресурсів, до інноваційної моделі. Для цього авторка пропонує формування та реалізацію таких механізмів: сприяння підвищенню техніко-технологічного рівня суб'єктів господарювання сільських територій, інноваційне відновлення системи підготовки кадрів та підвищення рівня кваліфікації робочої сили, поширення ресурсоекономічних технологій у господарській діяльності, розвиток виробничої й соціальної інфраструктури та пошук і впровадження інноваційних способів організації взаємодії товаровиробників різних галузей між собою та з органами влади різних рівнів.

Перспективною видається позиція тих науковців [10], які наполягають, що в межах системи регулювання ринку праці обов'язково повинно бути створено відповідне інституційне забезпечення, і витлумачують «інститут ринку праці» як, «по-перше, усталені системи законодавчих і неформальних правил і норм, що визначають поведінку суб'єктів ринку праці, по-друге, організації, які визначають умови та обмеження діяльності таких суб'єктів. У сукупності ці дві групи компонентів, активно впливаючи на економічну поведінку суб'єктів ринку праці, формують суспільні відносини у сфері зайнятості» [11, с. 105-107].

Разом з тим можемо констатувати, що проблемні питання інституційних засад формування та використання організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці у сільській місцевості нашої країни досліджені недостатньою мірою, що і обумовило актуальність дослідження авторки.

Методологія дослідження

Метою дослідження є визначення та характеристика ключових інституційних засад організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці у сільській місцевості.

Теоретичний базис написання статті становив діалектичний метод пізнання та системний метод дослідження інституційних засад організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці у сільській місцевості України і систематизація результатів досліджень наукових праць зарубіжних і вітчизняних учених із зазначених проблем.

У теоретичному відношенні це повною мірою охоплюється поняттям «інституційні засади». Для нашого дослідження повною мірою вважається доцільним застосування підходу одного з відомих засновників інституційної теорії Д. Норта [12], за поглядами якого «закони та законодавчі акти» є одними з «інститутів» суспільства, а суб'єкти, що реалізують ці положення відносяться до поняття «організації». Відповідно для досягнення мети дослідження нами буде здійснено вивчення законодавчого трактування складових предметної області, а також визначення суб'єктів регулювання ринку праці у сільській місцевості.

При проведенні дослідження також частково використано класифікацію О. Мордвінова [13, с. 79-80] засобів та інструментів державного регулювання, які за спорідненими ознаками автор об'єднав у такі групи: 1) засоби державного регулювання: адміністративні (стандарти, дозволи, ліміти, заборони, обмеження, нормативи, штрафи); економічні (податки, державні інвестиції, закупівлі, субсидії, дотації, кредити, позички, ціни на сільськогосподарську продукцію); інформаційні (публікації у засобах масової інформації, документи); 2) інструменти державного регулювання: законодавчо-правові (закони, постанови, укази); нормативно-адміністративні (розпорядження, рішення, вказівки, накази, інструкції, правила, положення, договори); організаційно-економічні (плани, проекти, державний та місцевий бюджети, державне замовлення й державний контракт, договори, цільові програми, прогнози). У нашому дослідженні використано ідею комплексного соціально-економічного регулювання ринку праці, висловлену авторами монографії «Соціально-економічні механізми регулювання ринку праці та заробітної плати про те, що «адміністративні методи орієнтовані на розвиток мотивів поведінки контрагентів ринку праці, а їх основу складають правові норми і законодавчі акти, які здійснюють регламентацію та нормування трудових відносин» [14, с. 71]. Вивчення інституційних засад спиралось на те, що певна сукупність документів (постанови, розпорядження, положення, інструкції тощо) органів державної влади, які виконують функцію регуляторного впливу на ті чи інші процеси, по суті вирізняються лише статусом та мірою відповідальності за їх порушення, а тому є інструментом адміністративних методів державного регулювання.

У контексті предметного проведення дослідження особливості його методології полягала у визначенні інституційних засад по трьох сутнісних змістовних блоках: «розвиток сільської місцевості», «ринок праці у сільській місцевості» та «організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці». При цьому, у процесі написання статті було використано такі методи: дедуктивний - при теоретичному осмисленні проблеми формування та використання організаційно-економічного механізму, обґрунтуванні та поглибленні поняття «організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці у сільській місцевості»; монографічний - при вивченні інституційних засад залучення складових організаційно-економічного механізму щодо регулювання ринку праці у сільській місцевості; абстрактно-логічний - у процесі проведення дослідження та формулювання висновків.

Дослідження виконано у період січня-травня 2019 року, у ньому використано чинні на момент проведення дослідження нормативно-правові акти України, які містять норми, що стосуються предмету дослідження.

Результати дослідження

Визначення поняття «сільська місцевість»

Ринок праці є особливим видом ринку, специфічним товаром на якому виступає «робоча сила». Ринок праці у сільській місцевості є складовою загального ринку праці, територіально обмеженого сільською місцевістю. Не зважаючи на простоту визначення «ринок праці у сільській місцевості», доцільним вважаємо з'ясування законодавчого визначення поняття «сільська місцевість».

Так, у ст.1 Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17.06.04 р. № 1807-IV [15] сільська місцевість - це «території, що знаходяться за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва та сільської забудови». Ця законодавча дефініція містить два акценти - територіальний та виробничий. За територіальним акцентом сільською вважають територію, «що знаходиться за межами міст», за виробничим акцентом розробники цього закону визначили, що сільська територія є переважною зоною сільськогосподарського виробництва та сільської забудови.

У Постанові Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 30.09.2015 р. № 2494 сільська місцевість - це «адміністративна територія сіл, селищ (за винятком селищ міського типу)» [16]. Це визначення, на нашу думку, є неповним, оскільки у сільській місцевості умовно виділяється житлово-виробнича територія, що охоплює собою адміністративну територію сіл та селищ та виробничу територію, що охоплює собою площу сільськогосподарських угідь поза межами території сіл та селищ, яка ніякою мірою не має відношення до міської території.

У Постанові Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики від 12.02.2013 р. № 115 сільська місцевість - це «адміністративна територія, за винятком території міст та селищ міського типу» [17]. А у Постанові Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 18.12.2018 № 1965 - це «адміністративна територія, за винятком території міст та селищ міського типу» [18]. Останні два визначення сильно кореспондують між собою і формуються на базі суто територіального критерію, що характеризує їхню належність до території, що розміщена поза межами міст та селищ міського типу.

За нашим баченням та відносно наших попередніх досліджень візьмемо за основу два останніх визначення сільської місцевості. Вважаємо недоцільним перевантаження характеристики сільської місцевості крім територіального критерію також і виробничим, як у розробників Закону України від 17.06.04 р. № 1807-IV [15].

Ринок праці у сільській місцевості: регулятивний аспект

У стратегічному відношенні з розвитком ринкових реформ в Україні частка продукції аграрних галузей скорочуватиметься, і сільська місцевість із зони з переважною сільськогосподарською спеціалізацією перетвориться на диверсифікований господарський комплекс з розвинутим промисловим виробництвом та сферою послуг. Відповідно й ринок праці у сільській місцевості вважаємо за доцільне розглядати в контексті його динаміки, з поступовим переходом від переважно аграрної спеціалізації до промислово-аграрної з розвинутою сферою послуг.

У Законі України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI, зі змінами та доповненнями, ринок праці - це «система правових, соціально-трудових, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців - у найманні працівників відповідно до законодавства» [19].

Законом України від 02.03.2000 р. № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», зі змінами та доповненнями, регламентується «система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття» [20].

До основних складових регулювання ринку праці слід віднести встановлення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму. У Законі України «Про державний бюджет України на 2019 рік» від 23.11.2018 № 2629-VIII [21] визначаються також і їхні параметри зміни протягом 2019 р. (табл. 1).

Дія цих норм законодавства поширюється й на трудові відносини у сільській місцевості.

Таблиця 1. Показники мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на 2019 р.

Показник	Значення показника		
	з 01.01.19 р.	з 01.07.19 р.	з 01.12.19 р.
1. Прожитковий мінімум, грн./місяць:			
дітей віком до 6 років	1626	1699	1779
дітей віком від 6 до 18 років	2027	2118	2218
працездатних осіб	1921	2007	2102
осіб, які втратили працездатність	1497	1564	1638
2. Мінімальна заробітна плата, грн:			
у місячному розмірі	4173	x	x
у погодинному розмірі	25,13	x	x

Джерело: [21].

Узагальнення інституційних положень законодавчих актів [19, 22, 23] дало нам підстави сформулювати основні ідеї програмних документів з регулювання ринку праці у сільській місцевості України (рис. 1).

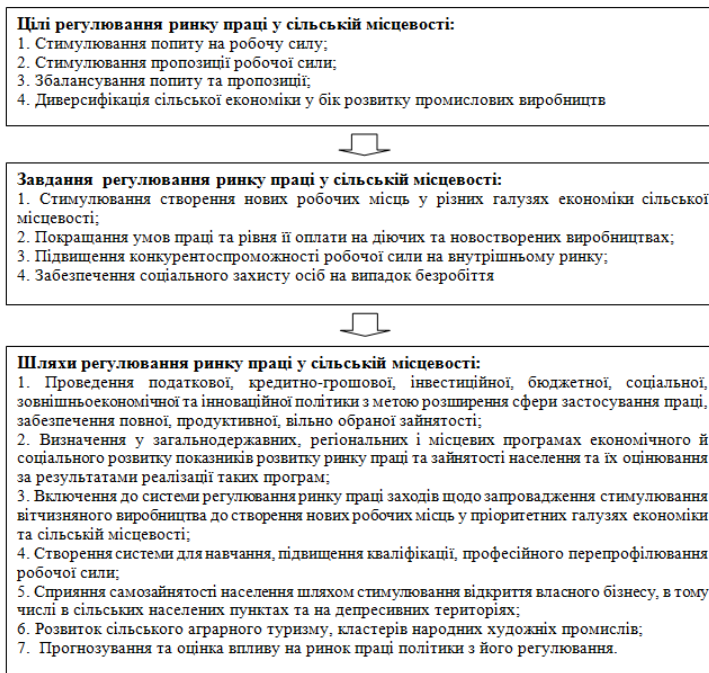

Рис. 1. Завдання та стратегічні напрями регулювання ринку праці у сільській місцевості України на сучасному етапі

Джерело: узагальнено автором за положеннями [19, 22, 23].

Організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці

Узагальнення положень чинних нормативно-правових актів [19-23] дало нам змогу структурно сформулювати організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці у сільській місцевості (рис. 2).

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці у сільській місцевості в Україні

Джерело: узагальнено автором за положеннями [19-23].

Слід зазначити, що розгляд поточного етапу ринкових трансформацій обов'язково слід здійснювати узгоджено із кроками у процесі євроінтеграції України. Для України важливим є здійснення співробітництва у сферах щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності

та недискримінації. Про це, зокрема, свідчить положення ст. 424 Угоди про інтеграцію «Україна забезпечує поступове наближення до права, стандартів та практики ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей» [24]. Норми цієї угоди мають бути застосовані й до регулювання ринку праці в сільській місцевості.

Обговорення

Проведене нами вивчення соціально-економічного механізму регулювання ринку праці в Україні в сільській місцевості (станом на травень 2019 р.) підтверджує наявність численних суб'єктів регулювання. Це неминує призводити до виникнення колізій та викликів, що може мати негативний вплив на систему відносин об'єкта регулювання. Тому підтримуємо позицію О. Загвойської [25] щодо необхідності сформувати такий комплексний механізм державного регулювання зайнятості сільського населення, який би ґрунтувався на оптимальному співвідношенні діяльності всіх суб'єктів регулювання у цій сфері, що передбачає перерозподіл функцій між цими суб'єктами на основі функціональних обстежень органів державного управління у сфері зайнятості сільського населення, постійного моніторингу їхніх функцій.

Успішне функціонування організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці у сільській місцевості в Україні, схематично представленого в цій статті, як свідчать дослідження інших авторів [26-28], можливе за умови орієнтації на досягнення найвищого продуктивного рівня зайнятості у сільській місцевості у контексті підвищення добробуту всього населення, створення ефективної нормативно-правової бази, яка в межах системи соціально-правових заходів (важелях впливу) має формувати активну поведінку суб'єктів економічних відносин у сільській місцевості; приведення чинного законодавства у відповідність до вимог міжнародних пактів, зокрема конвенцій Міжнародної організації праці та європейських норм.

Висновки

У статті визначено та охарактеризовано інституційні засади організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці в Україні у сільській місцевості. Аргументовано доцільність використання територіального принципу при визначенні дефініції «сільська місцевість». Крім того, рекомендовано інтерпретувати ринок праці у сільській місцевості України як систему правових, соціально-трудових, економічних й організаційних відносин між його суб'єктами з приводу купівлі, продажу та використання товару «робоча сила».

Доведено, що організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці в Україні у сільській місцевості має бути визначеним як сукупність організаційних та економічних складових, які через суб'єкти регулювання спрямовані сприяти узгодженню господарських взаємовідносин між суб'єктами цього ринку для забезпечення виконання ним суспільних функцій.

Література та джерела інформації

1. Хикс Д. Теория экономической истории. Москва : НП «Журнал Вопросы экономики». 2006. 224 с.
2. Ag and Food Sectors and the Economy. URL: <https://www.ers.usda.gov/data-products/ag-and-food-statistics-charting-the-essentials/ag-and-food-sectors-and-the-economy.aspx> (дата звернення 20.05.2019).

3. Зайнятість та безробіття у сільській місцевості: аналітична записка / Державна служба статистики. 2018. URL https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/analitichna_zapyskaek_akt.doc (дата звернення 18.05.2019)
4. Хлівна І. В. Особливості функціонування та тенденції розвитку ринку праці у сільській місцевості // Ефективна економіка. 2013. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2015> (дата звернення 15.05.2019).
5. Бородіна О., Прокопа І. Село і селянство на роздоріжжі можливостей і перехресті надій. Економіка і прогнозування. 2016. №2. С.132-147.
6. Демчак І. М., Орлатий М. К. Аналіз тенденцій та закономірностей розвитку сільського розселення в Україні // Продуктивність агропромислового виробництва. 2016. № 28. С. 102-109.
7. Дієсперов В. С. Сільські території як об'єкти організації економічної діяльності // Економіка АПК. 2014. № 5 С. 56-64.
8. Павлов А.И. Идентификация и классификация сельских территорий теория, методология, практика. Одесса, Астропринт. 2015. 344 с.
9. Чернятіна В. Державне регулювання сталого розвитку сільських територій в Україні // Державне управління та місцеве самоврядування. 2017. Вип. 3 (34). С. 122-127.
10. Бандур С.І., Ковенська О.А. Теоретико-методологічні імперативи державного регулювання ринку праці в контексті реформування економіки України // Ринок праці та зайнятість населення. 2015. №2. С. 9-13.
11. Маршавін Ю.М. Ринок праці України і державна служба зайнятості в умовах динамічних змін. Київ: Альтерпрес, 2011. 484 с.
12. Норт Д. К. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Москва: Фонд экономической книги «Начала», 1997. 180 с.
13. Мордвінов О.Г. Управління аграрним природокористуванням в умовах ринкової трансформації. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 344 с.
14. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати / Д.П. Богиня, Г.Т. Куліков, В.М. Шамота та ін. Київ: Інститут економіки НАН України, 2001. 300 с.
15. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність : Закон України від 17.06.04 р. № 1807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/1807-15> (дата звернення: 20.05.2019).
16. Про затвердження Кодексу газорозподільних систем : Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 р. № 2494. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1379-15/ed20150930#n127> (дата звернення: 20.05.2019).
17. Про затвердження Методики розрахунку плати за приєднання електроустановок до електричних мереж : Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики від 12.02.2013 р. № 115. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0339-13/ed20130212#n29> (дата звернення: 20.05.2019).
18. Про затвердження Методики (порядку) формування плати за приєднання до системи передачі та системи розподілу : Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 18.12.2018 р. № 1965. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/v1965874-18/ed20181218#n25> (дата звернення: 20.05.2019).
19. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення: 20.05.2019).
20. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14> (дата звернення: 20.05.2019).
21. Про державний бюджет України на 2019 рік : Закон України від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19> (дата звернення: 20.05.2019).
22. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 20.05.2019).
23. Кодекс законів про працю України : Закон від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 20.05.2019).

24. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 20.05.2019).
25. Загвойська О.В. Основні механізми державного регулювання зайнятості сільського населення // Державне управління: теорія і практика. 2005. № 2. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/soc/05zovzsn.pdf> (дата звернення: 17.05.2019).
26. Чайка І.В. Напрями вдосконалення державного регулювання ринку праці в Україні // Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. 2016. Вип. 11. С. 650-653.
27. Швець В.Я., Єфремова Н.Ф., Галаганов В.О. Аналіз моделей ринку праці: теоретичне та практичне значення // Економіка та держава. 2015. № 2. С. 70-74.
28. Юдіна М. І. Еволюція концепцій ринку праці // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип.16. Ч. 2. С. 166-169.